

Post in - post ut. Om maskinellt inlästa poster i LIBRIS

24 november 2008 Bodil Gustavsson, Stockholms universitetsbibliotek

En exposé över mina erfarenheter från 35 år med Libris katalogposter

70-tal

I februari 1972 anställdes jag vid Linköpings högskolas bibliotek. En månad tidigare hade LIBRIS, presenterats för bibliotekssverige. Detta totalintegrerade system som skulle omfatta alla moduler i ett bibliotekssystem utvecklades aldrig, utan LIBRIS blev en samkatalog och katalogiseringsstöd, vilket innebar att en katalogpost skapas en gång genom primärkatalogisering eller maskinell inläsning. Sedan genom sekundärkatalogisering utnyttjar andra posten och detta skulle ge en rationaliseringsvinst.

LiHB var s.k. försöksbibliotek. Man stansade in kataloguppgifterna i LIBRIS från den alfabetiska kortkatalogen som sedan avslutades. Katalogkortet följde folkbibliotekens katalogregler utgivna 1970 av BTJ. Dessa tidiga LIBRIS-poster och även Li:s fullt godkända minimiposter enligt SKR ifrågasattes ibland ganska hårt, men vi var tvungna att ha en pragmatisk inställning till vår uppgift. LIBRIS var vår alfabetiska katalog

80-tal

Så småningom i mitten på 80-talet när de lokala systemen infördes kom även andra bibliotek att få bråttom att få in sitt material i Libris. Stockholms ub, där ju jag nu är, fick så bråttom att man slarvade med dubblettkontrollen och skapade en mängd dupletter vilket orsakade problem bl.a. för oss på Li som var först i Libris med vår katalogpost men av förklarliga skäl inte hade registrerat enligt nu gällande regler. Vilken post skulle sparas?

På den tiden handlade det om manuella insatser och mycket tid avsattes för katalogisering. För att en sekundärkatalogisering verkligen skulle vara en rationalisering måste man ju också acceptera den befintliga katalogposten som den var, vilket det väl var lite så och så med. Redan nu lästes utländska poster från Library of Congress och British Library in maskinellt.

90-tal

I början på 90-talet lästes det in poster i s.k. retrospektiva konverteringsprojekt. Kvaliteten på dessa kunde vara ojämn och katalogisatorerna instruerades att komplettera posterna manuellt. Till detta måste man också ha en pragmatisk hållning. Frågan är vilket som är bäst - att få in sitt bestånd i LIBRIS eller att höja kvaliteten på befintliga katalogposter. På SUB har vi under ett par års tid satsat på att enbart beståndsregistrera material ur våra äldre samlingar för att få in så mycket som möjligt av vårt äldre bestånd som fortfarande inte finns i LIBRIS

I slutet på 90-talet kom e-tidskrifterna och det första försöket gjordes att matcha in beståndsuppgifter på tryckta tidskrifters katalogposter. Försöket föll inte så bra ut och avbröts. Diskussionen om en post- eller två post modellen startade då. Skulle tryckt och elektronisk version av en publikation redovisas i samma katalogpost eller i varsin separat. Jag återkommer till detta.

2000-tal

Libris innehåller idag 6 miljoner titlar och antalet registrerade bibliotek är 170. Vikten av samarbete och strävan mot det gemensamma målet att se katalogen ur ett användarperspektiv kan inte nog understrykas.

Den katalogutredning angående svenska forskningsbibliotek som blev klar hösten 2006 innehöll bl.a. en kartläggning av processen att arbeta i LIBRIS samkatalog. Skissen visar vad katalogisatorerna då hade för instruktioner att följa och också hur beroende vi är av tekniken. Jag hoppas att vi nu är på

väg mot bättre tider. Det alldeles nystartade KB-projektet Katalogisatörens verktygslåda ska också förhoppningsvis hjälpa oss hantera alla tillämpningar.

<http://www.kb.se/om/projekt/avslutade-projekt/katalogutredning/slutrappporter/>

Jag tänkte nu detaljgranska några postfall: Manuell import av utländska poster och tre maskinella postimportrutiner i Libris: DIVA, SFX och Dawson2Libris.

Utländska poster. Som jag redan nämnt importerades maskinellt utländska katalogposter som katalogiseringsstöd från LC och BL. Viss maskinell redigering krävdes för att få in posterna i databasen och sedan viss manuell redigering för svenska förhållanden. Det gällde både den bibliografiska beskrivningen och sökelementen. Numera sköts importen av poster från utländska kataloger in i Libris direkt via katalogiseringsklienten av katalogisatören, s.k. remote import. Detta har fått till konsekvens att vissa nödvändiga åtgärder i posterna som tidigare sköttes maskinellt, nu måste göras manuellt. Vi har riktlinjer att följa med ett minimum av åtgärder för att inte tappa rationaliseringsvinsten. Vi har också måst anpassa vår hantering av en viss typ av flerbandsverk (katalogisering enligt en post metodiken) till den amerikanska världen för att inte förlora i rationalisering genom att göra om posterna helt i samband import. Här var vi tvungna att hitta en variantlösning för ett stort bibliotek vars lokala system inte klarade den nya modellen. Om det kommer att påverka sökbarheten för användaren får vi se.

http://oldwww.libris.kb.se/tjanster/katalogisering/formathandbok/utlandska_poster_obligatoriska.pdf

<http://www.kb.se/Dokument/Bibliotek/katalogisering/FlerbandsverkiLIBRIS.pdf>

<http://libris.kb.se/hitlist?f=simp&q=saxons+in+England&r=&m=10&s=r&t=v&d=libris&p=2>

DIVA poster. Om poster från Digitala vetenskapliga arkivet vid Uppsala ub kunde man läsa om i LIBRIS-nytt nr 50, 2003-10-03. Det gällde elektroniskt publicerade avhandlingar från några svenska universitet, däribland Stockholms universitet. Grundtanken är att metadata ska skrivas in av författaren själv i samband med publiceringstillfället. LIBRIS hämtar hem metadata och omvandlar till normala MARC21 poster innan det slutligen hamnar i LIBRIS databas. Det återstår sedan att göra viss manuell granskning och förse med klassning och ämnesord. Syftet med hela modellen är att uppnå rationaliseringsvinster. 2003 förespråkades fortfarande vid KB en post-modellen vid katalogisering av e-resurser som även finns i tryckt form. De från DIVA till LIBRIS importerade posterna gällde då den tryckta versionen, kompletterad med en länk till den elektroniska. När man så beslutade om två-postmodellen klarade inte DIVA-tekniken av att skicka två poster till LIBRIS, en för den tryckta och en för den elektroniska utan än i dag gäller en post-modellen för våra avhandlingar i LIBRIS. I den nya versionen av DIVA som håller på att implementeras har det utlovats två poster men jag har ännu inte sett något konkret resultat. Med nuvarande lösning blir konsekvensen för användaren att om man söker på elektroniska avhandlingar i LIBRIS så missar man dessa DIVA avhandlingar. Avhandlingar 2008 elektroniska svenska (12) engelska (388, jfr Cdig). I vissa fall har något annat bibliotek registrerat den elektroniska vilket också ger ett lite svårtolkat resultat

[http://libris.kb.se/hitlist?d=libris&q=tit%3a\(M%c3%b6jligheternas+arena\)&f=ext&spell=true&hist=true&p=1](http://libris.kb.se/hitlist?d=libris&q=tit%3a(M%c3%b6jligheternas+arena)&f=ext&spell=true&hist=true&p=1) Möjligheternas arena. Läs hela-knapp i den tryckta katalogposten.

SFX poster. Om Nya försök med e-resurser i LIBRIS kunde man läsa i LIBRIS-nytt nr 67, 2008-05-29. Som jag redan nämnt försökte man redan i slutet på 90-talet matcha in centralt upphandlade e-tidskrifter enligt en post-modellen. Detta avbröts men i början på 2000-talet återupptogs försöken, då enligt två post-modellen. Även dessa försök avbröts och fortfarande finns katalogposter från denna inmatchning kvar i LIBRIS med felaktiga uppgifter. Så låt oss hoppas på tredje gången gillt för det nu påbörjade projektet då man nu på ett enhetligt och rationellt sätt ska försöka underhålla avtalsresurserna och försöka undvika att inaktuell bestånds- och avtalsinformation ligger kvar i LIBRIS. Länkservern SFX från företaget Ex Libris är lösningen. Man använder den som källa och aktuella uppgifter från respektive bibliotek matchas in i LIBRIS. Hittills har Karolinska institutets e-

resurser(Cdig) lästs in med lyckat resultat. Riktlinjerna för katalogisering av e-tidskrifter och e-böcker har reviderats och kommer att revideras successivt. LIBRIS-katalogisatorerna har fått särskilda instruktioner för att undvika att skapa dubletter. De bibliografiska posterna från SFX som kan vara magra kommer alltså in i LIBRIS när det saknas en fullständig LIBRIS-post för den aktuella titeln. Konsekvenserna för användarna är väl att just nu visas bara Karolinska institutets hela e-resursbestånd. SUB väntar otåligt på sin tur.

http://oldwww.libris.kb.se/tjanster/katalogisering/formathandbok/allmanna_ebocker_etidskrifter.pdf

Dawson2Libris poster. Om DAWSON-projektet kan man läsa i LIBRIS-nytt nr 67, 2008-05-29. Det handlar om att rationalisera LIBRIS-bibliotekens förvärvs- och katalogiseringsrutiner. Projektet som har bedrivits i samarbete mellan Lunds Universitets Bibliotek, Kungl. biblioteket/LIBRIS och leverantören Dawson Books redovisas i rapporten

[http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2008/Rapport%20 %20Dawsonprojektet_20080404.pdf](http://www.kb.se/dokument/Bibliotek/utredn_rapporter/2008/Rapport%20%20Dawsonprojektet_20080404.pdf)

Vid förvärvstillfället hos Dawson skapas en anpassad katalogpost som skickas vidare till LIBRIS, i idealfallet utan att det krävs några ytterligare katalogiseringsinsatser. Katalogposten innehåller uppgifter som har registrerats via leverantörens beställningsformulär: hyllsignum, kompletterande klassifikation och ämnesord, och i förekommande fall även namnformer enligt svensk auktoritetspraxis. Social- och beteendevetenskapliga biblioteket i Lund var pilotbibliotek. Uppföljande tester har därefter genomförts även med Stockholms och Uppsala universitetsbibliotek. När SUB började testa på allvar nu i höst upptäckte vi att kvaliteten på poster från Dawson som inte fanns i LIBRIS tidigare var mycket ojämn. Detta hade även Lund och Uppsala redan konstaterat och påpekat. Vid närmare undersökning visade det sig att dessa ofullständiga poster bara var preliminära och att Dawson hade för avsikt att före bokleveransen skicka en fullständig post. Något hade missats i kommunikationen mellan LIBRIS och Dawson och den andra omgången poster kom aldrig in i LIBRIS, men nu har vi hopp om att denna tekniska lösning ska vara klar i början av nästa år. Vi har även diskuterat andra detaljförbättringar angående matchningsrutiner och i nuläget räknar vi med att börja använda Dawson2LIBRIS rutinen fullt ut så fort de tekniska problemen är lösta. Rutinen kommer antagligen att innebära att de preliminära posterna måste skyddas för ingrepp av andra bibliotek. Så småningom kommer ju en fullvärdig post som vi betalar 20 SEK för. Viss förändring angående nya tryckningar kommer rutinen också att innebära. Exempel på Dawson2LIBRIS post. Paperback edition, ny tryckning blir ny post.

[http://libris.kb.se/hitlist?d=libris&q=tit%3a\(oxford+history+of+english\)+f%3b6rf%3amugglestone&f=ext&spell=true&hist=true&p=1](http://libris.kb.se/hitlist?d=libris&q=tit%3a(oxford+history+of+english)+f%3b6rf%3amugglestone&f=ext&spell=true&hist=true&p=1)

FramtidDe maskinella inmatchningarna ska vara rationaliseringsvinster men om de inte följer utvecklingen som DIVA:s två-poster eller städning av avtalsposter så blir de inte det. Man har ju tagit ut rationaliseringsvinsten för många år sedan så några manuella insatser finns det inte utrymme för.

Vi måste kunna acceptera de importerade posterna som de är i princip. Idag är det inte sekundärkatalogisering utan snarare det snävare beståndsregistrering det handlar om. Nu när enhetliga sökingångar (namnformer, ämnesord och klassifikation) är så viktiga för postutbyte, för sökningar i gemensamma kataloger och på webben, men vi katalogisatorer i de närmaste är bortrationaliserade så behöver vi verkligen teknikens hjälp. Förhoppningsvis kan maskinella insatser förhindra att vi är tillbaka till att man förlitar sig på manuella insatser för att katalogposterna ska uppfylla kraven som ställs för att LIBRIS användaren ska få bästa resultat vid sin sökning. Ett snyggt utanverk räcker inte, det är innehållet som är det viktiga. Och det måste vi alla hjälpas åt med - både katalogisatorer och tekniker.